Головська І.В.

Комунальний заклад вищої освіти
«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Анотація. У статті розглядаються основні характеристики інтерактивного навчання, з'ясовано загальну суть інтерактивного навчання, порівняно його із загальновідомими, традиційними підходами до навчання, охарактеризовано дидактичний потенціал інтерактивних методів у формуванні іншомовної комунікативної компетентності учнів на уроках іноземної мови. Наголошується на необхідності моделювання реальних життєвих ситуацій на уроці іноземної мови з метою формування комунікативної компетентності учнів. Здійснено порівняльний аналіз традиційних та інтерактивних методів навчання. Визначено переваги та недоліки використання інтерактивних методів в освітньому процесі. Охарактеризовано роботу в малих групах як одну із форм інтерактивної взаємодії учнів на уроці іноземної мови. Визначено вимоги організації групової роботи.

Ключові слова: інтерактивне навчання, комунікативна компетентність, традиційні методи, інтерактивні методи, робота в малих групах.

Holovska Iryna

Communal Institution of Higher Education
«Vinnytsia Humanitarian and Pedagogical College»

THEORETICAL BACKGROUND OF THE USE OF INTERACTIVE METHODS IN FOREIGN LANGUAGE LESSONS

Summary. Today the school aims are to teach students to set goals and achieve them, to work in a team, to tolerate the thoughts of another person, to communicate in a multicultural environment. It is possible to achieve this goal by replacing traditional methods of interaction with students with interactive ones that contribute to the development of the personality of each student, his activity. The article describes the main characteristics of interactive learning, clarifies the general essence of interactive learning, compared with the well-known, traditional approaches to learning, and describes the didactic potential of interactive methods in the formation of foreign language communicative competence of students in foreign language lessons. Emphasis is placed on the need to simulate real life situations in a foreign language lesson in order to build students' communicative competence. A comparative analysis of traditional and interactive teaching methods is carried out. The advantages and disadvantages of using interactive methods in the educational process are identified. Work in small groups is described as a form of interactive interaction of students in a foreign language lesson. The requirements of organization of group work are defined. Interactive interaction eliminates both the dominance of one participant in the educational process over another and one thought over another. During the online learning, students acquire the ability to build democratic relationships with others, learn to think critically, make informed decisions. Interactive learning is a dialogue training that promotes the ability to conduct discussions, build constructive relationships in a team, determine one's place in it, and learn to avoid conflicts. The use of interactive teaching methods in foreign language lessons enables the formation of a harmoniously developed creative personality, capable of thinking logically, finding solutions in various problematic situations of communication, able to systematize and accumulate knowledge, to show the ability for self-analysis, self-development and self-correction.

Keywords: interactive training, communicative competence, traditional methods, interactive methods, small group learning.

Постановка проблеми. Сучасна українська система освіти перебуває на шляху свого докорінного реформування та оптимізації. Концепцією Нової української школи та нового Закону про освіту визначено ключові засади глобальної реформи освітньої сфери, що призвело до інтенсифікації розробок нових підходів до надання освітніх послуг, пошуку дієвих методів і форм організації освітнього процесу.

Школа сьогодні покликана вчити учнів ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, толерантно ставитись до думки іншої людини, спілкуватися в багатокультурному середовищі. Досягти поставленої мети можливо за умови заміни традиційних методів взаємодії з школярами на інтерактивні, що сприяють розвитку особистості кожного учня, його активності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання використання інтерактивних методів в освітньому процесі досліджені у працях О. Комар, Н. Наволокової, О. Пометун, Л. Яворенко. Особливості інтерактивного навчання охарактеризовано С. Подмазіною, О. Поповою, І. Пригожиною, Г. Селевко, Н. Федоровою, А. Хуторським, Н. Юсуфбековою. Основним проблемам освітньої інноватики в сучасній теорії і практиці присвячені роботи І. Бома, Л. Буркової, Я. Голанта, П. Дроб'язка, О. Дусавицького, В. Живодьора, О. Козлової, Дж. Мейерса та інших.

Виокремлення мети та основних засад дослідження. Однак, проблема використання інтерактивних методів роботи на уроках іноземної мови є недостатньо розробленою. Метою даної статті є з'ясувати загальну суть інтерактивного

навчання, порівняти його із загальновідомими, традиційними підходами до навчання, охарактеризувати дидактичний потенціал інтерактивних методів у формуванні іншомовної комунікативної компетентності учнів на уроках іноземної мови.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Є. Голант ще в 60-х роках ХХ століття запропонував класифікацію методів за рівнем активності учнів. Відповідно до неї він виділяв активні й пасивні методи. Зрозуміло, що термін «пасивні» є умовним, оскільки будь-який спосіб навчання обов'язково передбачає певний рівень пізнавальної активності суб'єкта, інакше досягнення результату, навіть мінімального, є неможливим. У своїй класифікації Є. Голант швидше використовував термін «пасивність» як визначення низького рівня активності учня, переважно репродуктивної діяльності за майже повної відсутності самостійності й творчості. У пасивній моделі навчання учень виступає в ролі «об'єкта» навчання. Джерелом отримання інформації є слово вчителя або текст підручника. До відповідних методів навчання належать ті, за якими учні лише слухають і дивляться (лекція-монолог вчителя, розповідь, читання, пояснення, демонстрування й відтворювальне опитування учнів). Учні, як правило, не взаємодіють один з одним і не виконують якихось творчих завдань [1].

Використання в освітньому процесі інтерактивних методів передбачає моделювання реальних життєвих ситуацій на уроці, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що освітній процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії усіх його учасників. Це колективне, групове навчання у співпраці, де і учень, і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, вміють і здійснюють. Педагог не пропонує учням готових рішень, його активність поступово знижується, він створює умови для розвитку ініціативи з боку учнів, стимулює їх до самостійного пошуку вирішення завдань, які стоять перед ними. За таких умов школярі отримують необхідний досвід, що сприяє виробленню системи цінностей і готовності реалізувати отриманий досвід та знання на практиці.

За визначенням педагогічного енциклопедичного словника Б.М. Бім-Бада інтерактивне навчання – це навчання, яке побудоване на взаємодії того, хто навчається, з навчальним середовищем, яке є сферою досвіду, що засвоюється. Основними формами інтерактивної роботи є навчальна взаємодія учнів у парах і мікрогрупах. Оптимальний склад групи – 4-6 осіб [2, с. 21].

Інтерактивна взаємодія виключає як домінування одного учасника освітнього процесу над іншим, так і однієї думки над іншою. Під час інтерактивного навчання учні оволодівають вмінням побудови демократичних стосунків з іншими людьми, вчаться критично мислити, приймати обґрунтовані рішення. Інтерактивне навчання – це навчання у діалозі, що сприяє розвитку вміння вести дискусію, будувати конструктивні стосунки в колективі, визначити своє місце в ньому, вчитися уникати конфліктів.

Аналіз методичної літератури дає змогу виділити наступні переваги інтерактивного навчання перед традиційним:

- усі учні класу є активними учасниками освітнього процесу;
- школярі оволодівають вмінням працювати у команді;
- формується доброзичливе ставлення до опонента;
- кожна дитина має можливість висловити власну точку зору;
- створюється «ситуація успіху у навчанні»;
- за короткий період часу можна опрацювати велику кількість матеріалу;
- формуються навички толерантного спілкування;
- розвивається ініціатива, вміння аргументувати, знаходити альтернативне вирішення проблеми [3, с. 107].

Організація інтерактивного навчання на уроці іноземної мови передбачає використання дидактичних і рольових ігор, моделювання життєвих ситуацій, створення проблемних ситуацій. Використання таких інтерактивних методів, як наприклад «мозковий штурм», «мікрофон», «займи позицію», «дерево рішень», «навчаючи – вчуся», дає вчителю змогу зробити процес навчання цікавим; моделювати різноманітні соціальні ситуації та збагачувати соціальний досвід учнів; вчити їх будувати стосунки в групі; формулювати власну та поважати альтернативну думку; формувати вміння шукати компроміси; розвивати навички самостійної творчої роботи.

Характерна особливість інтерактивних методів – це високий рівень взаємно спрямованої активності суб'єктів взаємодії, емоційне, духовне єднання учасників. Особливості цієї взаємодії полягають у наступному:

- перебування суб'єктів освітнього процесу в одному смислового просторі;
- спільне занурення в проблемне поле завдання, яке потребує вирішення, тобто включення в єдиний творчий простір;
- узгодженість у виборі засобів і методів реалізації вирішення завдання;
- спільне входження в близький емоційний стан, переживання співзвучних почуттів, супутніх прийняттю і здійсненню рішення завдання [4, с. 198–201].

Однак, вважаємо за необхідне звернути увагу також і на недоліки використання інтерактивних методів:

- учитель витрачає багато часу на підготовку до уроку;
- не усі учні психологічно готові бути залученими до інтерактивних форм роботи;
- контроль вчителя над об'ємом та глибиною засвоєного матеріалу значно нижчий;
- результати виконаної роботи важко передбачити.

Варто підкреслити необхідність підготовки до кожного уроку іноземної мови, на якому будуть використовуватися інтерактивні методи навчання. Адже необхідно чергувати їх з традиційними завданнями і, таким чином, передбачати та уникати стомлюваності учнів. Завдання вчителя на таких уроках полягає в тому, щоб спрямовувати діяльність учнів на досягнення визначеної мети. Також вчитель розробляє план уроку, який являє собою сукупність інтерактивних вправ і завдань.

На думку І. Дівакової, інтерактивні вправи для формування комунікативної компетентності учнів повинні відповідати таким вимогам:

- вмотивованість;
- наявність ігрового компонента;
- комунікативність;
- відповідність ступеня керування етапам навчання;
- взаємопов'язаність навчання усіх видів мовленнєвої діяльності;
- раціональне використання опор;
- автентичність навчального матеріалу та його відповідність психо-фізіологічним особливостям школярів [5, с. 89].

Принципова відмінність інтерактивних вправ полягає в тому, що у ході їх виконання учні переважно працюють над вивченням нового матеріалу, а не над закріпленням його. Майстерність вчителя виявляється у правильному виборі творчого завдання, яке не повинно мати однозначної відповіді чи розв'язку. Важливо, щоб завдання відповідало меті уроку і було цікавим для учнів.

Робота в малих групах – це одна з найбільш популярних інтерактивних форм взаємодії учнів на уроці іноземної мови. Такий режим комунікації дає можливість усім учням (навіть сором'язливим) брати участь у виконанні завдання, отримувати досвід міжособистісного спілкування, активного слухання, прийняття спільного рішення. Часто усе вищезазначене є неможливим у великому колективі. Взаємодія в малих групах – невід'ємна частина багатьох інтерактивних методів, таких як «мозаїка», «дебати», «дерево рішень» тощо. Такий вид взаємодії варто застосовувати тоді, коли потрібно вирішити проблему, з якою учні не зможуть впоратися індивідуально. Якщо учні не мають досвіду взаємодії в малих групах, доречно розпочинати роботу із взаємодії в парах, потім у групі, що складається з трьох осіб. П'ять осіб – оптимальний розмір навчальної групи. Об'єднання в групи може здійснюватися вчителем (здебільшого на добровільній основі, за результатами жеребкування) або самими учнями за власним вибором. Існує багато ефективних способів об'єднання учнів у групи. Можна заздалегідь скласти список і висісти його в класі ще до початку уроку. У цьому

випадку вчитель контролює склад групи. Можна попросити учнів розрахуватися на «перший, другий...», об'єднати їх за улюбленими порами року, квітами тощо (замість номерів можна використовувати різнокольорові картки чи різноманітні предмети). В окремих випадках учитель може зберегти групу, яка вже почала працювати над проблемою, на кілька уроків у постійному складі або виділити постійно діючу (на певний час) групу експертів, спостерігачів тощо. Треба тільки пам'ятати, що демократичність інтерактивного навчання, його особистісна орієнтованість потребують обов'язкового залучення учнів до організації їхньої діяльності, тобто обговорення з ними можливого складу груп, процедур групової діяльності, її очікуваних результатів і досягнення демократичної згоди між учнями і вчителем на усіх етапах освітнього процесу [3, с. 5–11].

Організація групової роботи передбачає дотримання наступних вимог:

- вчитель повинен переконатися, що учні володіють необхідними знаннями та вміннями, щоб впоратися із визначеним завданням;
- інструкції, які дає вчитель, мають бути чіткими і зрозумілими;
- для виконання завдання потрібно виділити необхідний час;
- вчитель повинен підготувати додаткові завдання для груп, які впораються раніше.

Групову роботу варто організовувати, коли завдання досить об'ємне та потребує розподілу обов'язків; бракує літератури для опрацювання матеріалу з усіма учнями; вчитель прагне надати можливість висловитися максимальній кількості дітей, а час роботи обмежений; необхідно вивчити думки багатьох для узагальнення; дати можливість дитині подолати свій страх виступати перед великою аудиторією.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, використання інтерактивних методів навчання на уроках іноземної мови дає змогу формувати гармонійно розвинену творчу особистість, здатну логічно мислити, знаходити рішення в різних проблемних ситуаціях спілкування, спроможну систематизувати і накопичувати знання, виявляти здатність до самоаналізу, саморозвитку і самокорекції.

Список літератури:

1. Голант Е.Я. Методы обучения в советской школе. Москва : Гос. учебно-педагог. изд-во, 1957. 151 с.
2. Бім-Бад Б.М. Педагогічний енциклопедичний словник. Москва : Велика Рос. Енциклопедія, 2002. 324 с.
3. Практикум з педагогіки: навчальний посібник : видання 2-ге, доповнене і перероблене / за заг. ред. О.А. Дубасенюк, А.В. Іванченка. Житомир : Житомир. держ. пед. ун-т, 2002. 483 с.
4. Побірченко Н.С., Коберник Г.І. Інтерактивне навчання в системі освітніх технологій. *Початкова школа*. 2010. № 10. С. 8–10.
5. Дівакова І.І. Інтерактивні технології навчання у початкових класах. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 180 с.

References:

1. Golant, E.Ya. (1957). *Metody obucheniya v sovetskoj shkole* [Teaching Methods in a Soviet School]. Moskva : Gos. uchebno-pedagog. izd-vo, 151 p. (in Russian)
2. Bim-Bad, B.M. (2002). *Pedahohichniy entsyklopedychnyi slovnyk* [Pedagogical encyclopedic dictionary]. Moskva : Velyka Ros. Entsyklopediia, 324 p. (in Russian)
3. Dubaseniuk, O.A., Ivanchenko, A.V. (ed.) (2002). *Praktykum z pedahohiky: navchalnyi posibnyk: vydannia 2-he, dopovnene i pereroblene* [Pedagogy Workshop: Textbook: 2nd Edition]. Zhytomyr : Zhytomyr, derzh. ped. un-t, 483 p. (in Ukrainian)
4. Pobirchenko, N.S., & Kobernyk, H.I. (2010). *Interaktyvne navchannia v systemi osvitnikh tekhnolohii* [Interactive training in the system of educational technologies]. *Primary school*, no. 10, pp. 8–10. (in Ukrainian)
5. Divakova, I.I. (2010). *Interaktyvni tekhnolohii navchannia u pochatkovykh klasakh* [Interactive learning technologies in elementary grades]. Ternopil: Mandrivets, 180 p. (in Ukrainian)